

Marija Stanonik

Kronološki pregled motivike o svetih bratih Cirilu in Metodu v slovenskem pesnjenju II

Povzetek: Kronološki prerez motivike o svetih bratih Cirilu in Metodu v slovenskem pesnjenju od leta 1832 do leta 2007 zajema čez osemdeset enot. Če upoštevamo v cikle združena besedila, je vseh blizu 100. Največja pozornost je posvečena motiviki in deloma duhovnemu sporočilu, medtem ko oblikovna in stilna vprašanja čakajo na večjo poglobljenost pri podrobnejših analizah. Razprava v II. delu obravnava izdaje po letu 1900, in to do leta 2007.

Ključne besede: Ciril, Metod, Rastislav, Kocelj, Slovani, Sveto pismo, beseda, luč, himna, tisočletnica, 20. stol.

Summary: *Chronological overview of the motifs of the holy brothers Cyril and Methodius in the Slovenian poetry*

Chronological intersection of the motifs of the holy brothers Cyril and Methodius in the Slovenian poetry from 1832 to 2007 covers over eighty units. If we consider texts combined in cycles the total number of these texts is close to 100. Most of the songs originated in the 19th century to commemorate the 1000th anniversary of the arrival of Slavic Apostles to Moravia and Lower Pannonia (863) as well as in between the creation in memory of the holy brothers never dried up. Maximum attention is devoted to the motifs and partly to the spiritual message while the formative and stylistic questions wait for a greater depth in the detailed analyses. Due to the extensive material the contribution has been divided into two parts.

Keywords: *Cyril, Methodius, Rastislav, Kocelj, Slavs, Bible, word, light, anthem, millennium*

Uvod

20. stoletje se še ne poslovi od epske motivike. Ta predvsem pride prav za proslave in druge javne nastope. Njihovi avtorji niso zmeraj znani širšemu krogu. To pa ne velja za pesnika Jožo Lovrenčiča, ki je motiviko o pokristjanjenju Slovanov v domačem jeziku spretno umestil v epsko pesnitev *Sbolar iz Trente* (1939). Največ različno žanrsko zasnovanih in tudi različno kakovostnih pesmi o svetih Cirilu in Metodu vse od leta 1892 do 1938 je napisal Franjo Neubauer. Ivan Pregelj se z motiviko premakne v zasebno sfero misijonskega poslanstva. Prva moderna pesem z misijonsko motiviko je izpod peresa poznejšega ljubljanskega nadškofa Jožefa Pogačnika (1927). Na Koroškem v Avstriji se je takoj po plebiscitu začelo hudo preganjanje Slovencev, kar je povzročilo velik eksodus intelektualcev. Tedaj je individualni spomin na sveta *Cirila in Metoda* (Pernat 1929) krepil upanje na obstoj. Veliko bolj epsko široko, a s tragično poanto je to prikazal tržaški Slovenec Danilo Benčina – Činčaj, ki je pod italijanskim fašizmom zasnoval obsežno pesnitev *Tuja beseda* (1937). Že njen naslov pove, kaj ga boli! Leta 1963 je preteklo 1100 let od prihoda svetih bratov na slovansko ozemlje. Tedaj sta na Tržaškem nastali še vsaj dve pesmi (Beličič in Janežič 1963) njima v spomin. Tako aktualna snov se ni mogla izogniti politični konotaciji. Vendar je tako samo mesto objave v stanovskem glasilu Cirilmetodijskega društva. Pesmim samim kljub temu ni mogoče očitati enostranskosti. Estetsko so celo med boljšimi. V njih se prvič pojavi slovensko poudarjen motiv Marije. Šele tujina da pravo vrednost domačemu. V Rimu sta nastali vsaj dve pesmi (Silvin Sardenko, 1941; Tine Debeljak, 1949) na tukajšnjo témo, presenetljivo, da sta posredno obe povezani z II. svetovno vojno. Prvi rod ameriških Slovencev gotovo še pristno doživlja hrepenenje po materini besedi (Stanek 1937), ki jo zastopata *sveta brata*. Zadnja obravnavana pesem iz ciril-metodijskega opusa je iz leta 1998. Objavil jo je na Japonskem delujoči slovenski misijonar Vladimir Kos v Argentini. Nanaša se na sedanje slovenske razmere. In smo na izhodišču. Zavest slovanske verske in jezikovne ter narodne razdeljenosti je bila zelo očitna na začetku tega opusa, potem je zbledela. Zdaj pa, kot da se je strnila in zbila zgolj na slovenska tla.

8. Prvo desetletje 20. stoletja

»*Velegrajska učenika!*« je nov naslov, ki sta ga sveta brata dobila v *Pesmi med obednjo na čast svetemu Kirilu in Metodu* (Andrejevič Ternovec 1901, 297–298). Prvi hip nastane vtis, da gre za zdravico, toda mednaslovi (*Uvod, Slava, Blagovest, Vera, Darovanje, Povzdigovanje, Po povzdignjenji, Jagnje božje, Pričest, Zvršeteke*) pričajo, da »obednja« ne pomeni navadnega obeda, temveč sveto evharistijo. Takšna razčlenjenost besedila z različno dolgimi kiticami in vrsticami pomeni svežo novost, ki pa ne odtehta težav z ubesedovanjem. Le-to je obremenjeno še z grško (»*Hristos*«), staroslovanskimi (»*Otček*«, »*stvoritelj*«), ruskimi (»*vsemir*«, »*vlast*«, »*spasitelj*«) in drugimi slovanskimi (»*dika*«, »*dviže*«, »*jedini*«, »*ne ostave*«, »*vičemo*«, »*osobab*«) besedami in rabo zvalnika (»*Kirile in Metode!*«), ki v slovenščini že tedaj ni bil več v navadi. To še ne pomeni, da je avtor pripadnik ilirizma ali celo panslavizma. O jezikovni neobgljenosti pričajo koseskizmi, tj. na silo okrajšane (»*stane*«, »*zmer*«) ali do nerazumljivosti skovane besede (»*nice*«, »*novoj rizov*«, »*/p/ ovzvisé na stožernik*«, »*stog*« – težko da je avtor tu mislil na kmečki kozolec; »*zvrgši gnjilostik*«). Jezikovna pestrost ni dosegla vzvišenega cilja.

Za pesem ob prazniku svetih bratov se zdi nenavaden naslov *Vihar*. Z njim se ponazarja trd boj za slovenstvo na Koroškem pod Avstro-Ogrsko (Neubauer 1901, 105). Zato kresove, ki so ob prelomu devetnajstega v dvajseto stoletje pred praznikom svetih bratov Cirila in Metoda goreli v tej pokrajini, izjavni osebek primerja z blagoslovljenim lesom, ki so ga včasih zažigali pred hudo uro, »*da ne bi se mu vsula toča / na njivo in na vrta* // *Takó se ždi mi, da iz kresov / proseče dim puhtí, / naj Bog varuje dom slovenski / pogube, ki pretí*« (3., 4. k.). Druga pesem pod istim naslovom kresove enači z že iz Svetega pisma znano žgalno daritvijo: »*Naj dim puhtí proseče gori, / kjer sta Metod, Ciril, / da Bog na njuno nas priprošnja / grozečih reši sil.*« (18. k.)

V raznokitični pesmi *Vigilija sv. Cirila in Metoda* (–|– 1901, 209) je enak motiv kresov tematiziran nenavadno domiselno. Noč se pritožuje, kam naj zbeži, ker jo vsepovsod preganja ognjena svetloba. Bog ji navihano zagotavlja prostor »*/v/ naročju morja tibega*« (3.). »*Slovanske noči*« (2. k.) je konec. Zamenjuje ju dan, »*ki sta prižgala ga / Slovanska blagovestnika*« (4. k.).

Raznokitična pripovedna pesem *Sveta brata Ciril in Metod* (Pregelj 1903, 193) je opremljena z datumom 5. julija 1903; to pomeni, da meri na

1040. obletnico prihoda svetih bratov na slovansko ozemlje. Njena novost je premik motivike v zasebno sfero misijonskega poslanstva. Za sinovoma joče njuna mati, ki ju zavezuje, naj ob morebitni smrti enega od njiju drugi poskrbi, da bo pokopan v rodni zemlji. Njena želja se za nobenega od njiju ni uresničila. Za psevdonimom skriti avtor v poanti obnavlja motiv slovanske hvaležnosti za njuno poslanstvo s pomočjo številčne metafore: »*Za tvoja velika sinova / premajhna sta le dva grobova. / Karkoli bije src slovanskih, / grobov je njima izkopanih / in toliko je na grobovih / ljubečih jima lučic vžganih.*« (5. k.).

Čez eno leto *Danica* spet spomni na njun praznik s pesmijo 5. VII. *Slovanskima blagovestnikoma 1904* (Merhar 1904, 200). Tokrat je veličina njune slave količinsko izražena s številnimi cerkvami in kresovi po slovenskih vzpetinah. Ogenj pa je simbol za notranjo gorečnost:

*Komur vera
je največja dota
in najboljša
zemeljska dobrota:*

*Kaj ne vžigal
ognja vrh gora?*

*Kaj ne v nemal
bi ga dnu srca?
Kaj ne bosta
draga mu povsod:
Sveta bata –
Ciril in Metod? (4., 5. k.)*

Kurnikova pesnitev *Kralj Rastislav in sv. Ciril* je leta 1910 znova izšla v Ljubljani samostojno v knjižici 11,5 x 18,5, za kar je poskrbel Vojtehov brat Fortunat Kurnik. To prepričljivo dokazuje notranja naslovnica.¹ Verjetno je njegov tudi *Uvodni sestavek h Kurnikovi pesnitvi Kralj Rastislav in sveti Ciril*.² Naslovljen je *Slovenec!* kot nekakšna poslanica: »Pesem, ki jo Vam podaja ta knjižica, je iz dobe, ko je bilo slovensko pesništvo še malo razvito. Sredi minulega stoletja je skromno število rodoljubnih mož gradilo poslopje slovenskega slovstva; njim se je pridružil samouk – kolar, pozneje stolar Vojteh Kurnik (rojen 9. dne velikega srpana 1826 v Tržiču na Gorenjskem, umrl 3. dne listopada 1886) v Ljubljani.«

¹ Po navedbi, da je pesem zložil Vojteh Kurnik, sledi pojasnilo: Izdal, založil in daroval 'družbi sv. CIRILA IN METODA' povodom petindvajsetletnice njenega obstanka. FORTUNAT KURNIK. V LJUBLJANI 1910, TISKAL MAKS ŠEBER V POSTOJNI.

² To bibliografsko pojasnilo je zvezčiču dodano pozneje in ni prav jasno, ali je Fortunatovo ali bibliografovo.

Da bi se v Slovencih nekoliko osvežil spomin na pokojnega pesnika in hkrati z izkupičkom kolikor toliko pomnožil obrambni sklad družbe sv. Cirila in Metoda, prihaja na dan pesem 'K r a l j R a s t i s l a v i n s v. C i r i l', ki je prvotno izšla v 'Zgod. Danici' leta 1856.³ Urednik Luka Jeran je »/n/a sv. Cirila in Metoda dan leta 1910 pripisal: »Hvala za lepo pesem, s katero ste spodobno počastili Slovenov za Bogam narvečiga dobrotnika sv. Cirila apostelja'. – Naj se razširi po njej in utrjuje v Slovencih slava naših slovanskih blagovestnikov in zanimanje za šolsko družbo, ki nosi njuno častito ime!«

Pod naslovom *Ciril – Metodov kres* (Starogorski 1910, 195) sta objavljeni dve narodnostno angažirani pesmi. Ni znano, kdo je njen avtor, zato tudi ni mogoče zanesljivo trditi, ob kateri cerkvi sv. Urbana je zagorel kres, eden od »tisoč« *»v čast Cirilu«*: *»In plamteli in žareli / so Metoda kresi, / plahi, trepetaje skrili / so se besik«* (6. k.). Druga pesem s sedmimi štiri-vrstičnimi kiticami se prav tako začne z impresijo večera in noči in s slovansko primero preide v angažirano držo:

Po dolinab, bregovih

In vrhovih gora

Pa je zamigljalo

Kresnic, glej, brezbroja . . .

»V čast Ciril-Metoda

Narod jih zažgal je,

Tujcu, zemlje lačnem

S tem naznanje dal je:

Aj – to niso mube,

Mube, ki svetijo,

to so ognji, kresi,

ki nocoj gorijo.

Da na boj pripravljen

Čaka na mejdani,

Da si zemljo, jezik

Svobodo obrani – « (5., 6. k.)

Po dolgem času se s štirimi osemvrstičnimi kiticami spet pojavi klasična himnična pesem *Slava Cirilu in Metodu!* (Berlec 1910, 195): *»O hvala vama, tisočera hvala: [...] o blagovestnika, Ciril Metod! / v jeziku našem sveto mašobrala, / kazála v raj edino pravo pot. Spremlja jo motiv samokritičnosti: Nesloga nas mori, razkol in črt.«* (2. k.). V melodiji je zaznati vpliv Simona Gregorčiča.

³ *Kralj Rastislav in sv. Ciril*. Zložil Vojteh Kurnik. Izdal, založil in daroval družbi sv. Cirila in Metoda povodom petindvajsetletnice njenega obstanka Fortunat Kurnik. Nekdo je kar na zunanjo naslovnico napisal: Cena s pošto 30 f(orintov?). Naroča se v pisarni Dr. C. M. v Ljubljani. Prva objava: Zgodnja Danica (Katoliški cerkveni list), Tečaj IX, list 14, 15 in 16. Zmeraj na naslovni strani.

Ni znano, kdo je v resnici avtor štiridelne deklamacije *Sveta brata Ciril in Metod na Slovenskem* (Ciriljev 1910, 190–192).⁴ Leta 1897 in 1898 so jo poslušali v Jarenini in 1903 pri Sv. Barbari (Korena) pri Vurbergu. *Uvod* iz trinajstih šestvrstičnih kitic povzema zgodovino pokristjanjevanja na slovenskih tleh. Predkrščansko obdobje metaforizira »*tema*«. »*Toda dobri naš nebeški Oče, / ki otroke svoje ljubi vroče, / sklenil rešiti je vse Slovane, / strastne pokristjaniti pagane*« (2. k.). Deset kitic predstavlja slovansko misijo, naslanjajoč se kolikor mogoče na zgodovino in seveda na legendarno izročilo. Le skovanka »*Ciril-Metod*« (3., 10. k.) se zdi nenavadna in nepotrebna, saj sta zelo dobro opredeljeni vlogi obeh bratov: »*Vrejeval Metod je vse razmere po načelih Kristusove vere, / Svete knjige je Ciril prestavljal / in za službo božjo je pripravljak*« (11. k.):

*Oj to bili so radostni časi,
ko Slovencem se v domačem glasi
so oznanjevala božja dela,
ko v jeziku našem se je maša pela!
To storila sta Ciril-Metod,
Tako proslavila naš sta rod.* (10. k.)

Ena kitica vmes namreč pojasnjuje, da oznanilo v tujem jeziku ne učinkuje: »*Nemci k nam poprej so že hodili / in nas vere svete so učili. [...] Toda česar človek ne ume / tudi nikdar k srcu mu ne gre*« (7. k.). Zadnje tri kitice tematizirajo odpravo svetih Cirila in Metoda v Rim, da bi papež potrdil knjige, ki sta jih pripravila za bogoslužje v slovanskem jeziku. Kakor so po zaslugi verouka v domačem jeziku sprejeli krščanstvo »*ogrskei Slovenci*« (9. k.), se zdaj obeta prebivalcem tistih slovenskih pokrajin, koder se ustavljata na poti v večno mesto (12., 13. k.).

II. del *Sv. Metod poučuje ljudstvo v veri* se začne s karakterističnim pozdravom »*Pohvaljen bodi Jezuskrist!*« (1. k.) in na koncu se iz Metodovih ust prvič pojavi vabilo k češčenju »*nebes Kraljice*« (15., 16 k.). Večina od osemnajstih štirivrstičnih kitic katehezira versko resnico o troedinem Bogu, njegovi dobroti, križu kot znamenju Kristusa Odrešenika in seveda spoštovanju lastnega rodu:

⁴ V opombi pod črto je napotek, kako je mogoče pesnitev izvajati – »*Uvod in Konec labko deklamujeta tudi dve mladenki*« in priporočilo, naj izobraževalna društva to počno tudi na prihodnjih »*Ciril-Metodovih*« slavnostih.

*Kristjan v dejanju bodi vsak
in zvest, neomahljiv Slovenec!
Tako le priborimo si
tu srečo – tam nebeški venec. (14. k.)*

Slovinci, dragi, ljubljeni! (17. k.)

Pri tej pesnitvi je treba upoštevati, da je bila namenjena živemu stiku z navzočimi poslušalci. Vendar so v II. delu najprej zajeti v množinski samostalni »*ljudstvo*«; šele po napotkih o ljubezni do bližnjega in samega sebe (10., 11. k.) se pojavi 2. oseba množine, medtem ko vseh devetnajst kitic v III. delu *Sv. Ciril poučuje ljudstvo v ljubezni do jezika in naroda*, ves čas ohranja neposredni stik: »*Pozdravljam vas v Gospodovem imeni, / Slovenci mili...*« (1. k.). Spoštljivo se naveže na bratov nauk in njegovo rabo domačega jezika pri tem pastoralno utemelji. Tudi vsak jezik je Božji dar: »*In govorica ta nam je z nebes poslana, / da labko hvalili Boga bi z njo, / a vsaki materi zapoved dana, / da otročiče v njej uči lepó*« (5. k.). Ciril navdušuje posebej mladino⁵ k poglobljanju krščanskega poklica v ljubezni do slovenskega jezika in trdemu delu za narod in domovino:

*Kaj more biti slajšega na svetu,
kot Bogu posvetiti vse moči,
za narod delti v ljubezni vneti
in domovini služiti vse dni? (14. k.)*

*Z ljubeznijo do Boga lepo družji
Ljubav se do jezika in rodu.*

[...]
*Po naukih se ravnajte teh,
To vere prava so načela.
Tedaj češčen bo narod vaš
In bo Slovenija slovela (18. k.)*

*Kdor zvesto cerkvi, domovini služi,
prijeten vsem ljudem je in Bogu (11. k.)*

*V čast Bogu, v slavo domu le delujete:
Slovenska vsaka in slovenski sin,
svetinja rodne čuvajte, varujte,
in večen bode vaših del spomin! (19. k.)*

Materinščina je »*sladka*« kakor materino mleko in v naklonjenosti do slovenske besede sveti Ciril preroško napoveduje, »*da bo z oltarjev se enkrat glasila*« (7. k.). V ta namen je bil že pripravil »*slovensko*« »*knjigo mašno*« in se veselil, kako bo razen treh drugih jezikov (hebrejščina, grščina, latinščina) odmevala v cerkvi tudi »*slovenščina*« (10. k.). Na to je bilo treba počakati 1100 let, čeprav je že kazalo, da se bo to uresničilo za njega dni: »*Usliši papež prošnjo res – / osupnjen skoraj svet je ves – / da i slovenščina se mila / je na oltarje povzdignila. // S tem jezik naš postal je svet / in že je več kot tisoč let. / To vajino je, brata delo, / ki bo do konca dni slovelo*« (5., 6. k.). IV. del ima

⁵ Iz člankov pred pesnitvijo in za njo se vidi, da je bil *Náš dom*, ki ga je tiskala tiskarna sv. Cirila (!) v Mariboru, namenjen mladim iz gibanja »*Slovenska straža*«. Vloga pesnitve se da razbrati tudi iz rubrike *Govorniške vaje*, v katerih je bila objavljena.

deset štirivrstičnic z naslovom *Konec*. V prvih dveh upesnjuje nadaljnjo pot svetih bratov v Rim, v treh njuno srečanje s papežem in se konča s slavospevom v njun spomin.

9. Drugo desetletje 20. stoletja

Naslov pesmi *Občutje na praznik sv. Cirila in Metodija* (Berlec 1918, 185) nakazuje osebno doživljanje, vendar ga frančiškan p. Evstahij obvladano preoblikuje v kultivirano hvalnico Bogu za sveta brata in vse, kar sta dobrega storila za katoliško Cerkev in »Slovenec: »Seme sta blage resnice sejala« (4. k.); »Pismo prinesla sta, blažena brata, / pismo Najvišjega; »raja pradedom odprla sta vrata« (2. k.). V skladu z zgodovinsko in pastoralno motiviko sta prvi dve sedemvrstični kitici v pretekliku in drugi dve z motivom osebne hvaležnosti, v sedanjiku – skrita za osebkom »duše« (3. k.) – njima in njune prošnje »Večnemu«, pred katerim se »dviga« »sladko kadilo«. »Srce Zveličarja, blaženih knjiga: / 'Zgodi se vama – , Ciril in Metodij!'« (4. k.)

S podobnim namenom je prazniku na ljubo natanko čez eno leto isti avtor objavil pesem *Apostola Slovenov* (Berlec 1919, 113). Njena posebnost je, da množinski izjavni subjekt »zbor sinov« – morebiti kor redovnikov – na prvem mestu časti Metoda, očeta »pradedov vernih« (1. k.) in na drugem Cirila, »modrosti ogledalo« (2. k.).

10. Tretje desetletje 20. stoletja

Goriški slavček (Gregorčič 1925, 28) se je obregnil ob prestavljen god svetih bratov, vendar tega za življenja ni objavil (pesem so našli v njegovi zapuščini), medtem ko je *Vrtec* prinesel Premrlovo skladbo »nove budnice v spomin 1100 letnice rojstva sv. Cirila z naslovom *Ciril-Metodov mladi rod* (Sardenko 1927/28, 7). Za današnji okus je besedilo preveč samovšečno, čeprav – ne ekumensko! – vabi k »edinosti«. Druga pesem istega avtorja (Sardenko 1927, 30) je bolj osebna. *Cirilova slovesno molitev / 14. februarja 869* na dan njegove smrti v prvi kitici počasti Boga kot stvarnika, v drugi ga prosi, naj »obrani čredo«, ki mu je bila zaupana. Vendar tu skozi zgodovinsko kopreno silo na dan položaj vernih v 20. stoletju. Tretja kitica se spet obrača Nanj bolj osebno, toda namesto da bi ga prosil blagoslova, mu ga sam podeljuje v smislu zahvale. Oblikovna slovesnost je prikazana z dolgimi vrsticami, vendar kljub temu bralca pusti hladnega.

Prva moderna pesem z misijonsko motiviko je izpod peresa poznejšega ljubljanskega nadškofa (Pogačnik 1927, 9–10). Navzven v osmih še zmeraj v standardnih štirivrstičnih kiticah, vendar rimana le sem in tja, se motivno poglubi v duševnost mladega Cirila. Tega ne premami šum solunskih ulic ne očetovo bogastvo ne prigovarjanje osebja (Leon, Teoktist, Teodora) na carigrajskem dvoru. »Ni je sile silne ko Ljubezgen (3. k.), »žaročila z njim se je Modrost« (2. k.). »Kdor duha spoznal je, vzljubil,« (4. k.), mu »več ne vonja svet« (3. k.). Le prošnja iz »daljnih krajev« »scarju« za posredovanje »Duba« ga je spet prestavila vanj. Od tod naslov pesmi *Náš dubonosec*. »Ni Ciril le vere keruba lomil, / z njim dajal nam je duba sladkost« (7. k.). Od njega smo prejeli tudi nauk: »Nič ne bodeš mogel svetu dati, / ako nisi prej se z njim razstall« (8. k.). Brezsnovna metaforika (»pota sinja«, »modra je zavnjajala sladkost«, »čudežno debtijo božje loke«) priča o značilnem stilu katoliškega ekspresionizma.

Na Koroškem v Avstriji se je takoj po plebiscitu začelo hudo preganjanje Slovencev, kar je povzročilo velik eksodus intelektualcev. Zato je še toliko bolj vredna pozornosti in spoštovanja pesem iz petih štirivrstičnih kitic *Ciril in Metod* (Pernat 2007, 117), ki je nastala v Bistrici pri Šmihelu leta 1929. Zunanji povod zanjo so bili lahko kresovi na tedaj jugoslovanski strani zvečer pred praznikom svetih Cirila in Metoda: »Vero prinesla v slovanski sta svet, / v slovanskem jeziku učila...«. Zato »vriskajo fantje, dekleta pojo« (2. k.), medtem ko pri njih »vladata tema in mrak« (1. k.). Lirski osebek bridko doživlja zgodovinske posledice »Valjahunovih čet« (3. k.) in pozgodovina sodobne razmere: »Križ so poslali nam tuji Bavarci. / Z mečem so nas pokorili ... / Pomagali naši so jim izdajalci. / Na križ so naš narod pribili ... « (4. k.). Kljub skrajni bolečini zmore ponosno dvigniti glavo:

*Minilo od tega nad tisoč je let,
odkar so nam rane odprli ...
In potujčnjejo naroda cvet ...
A – nikdar jim bomo umrli!* (5. k.)

11. Četrto desetletje 20. stoletja

V osmih štirivrstičnih kiticah je pesem *Slovanska apostola* (Neubauer 1934, 152), pač s predpostavko, da je vsakomur jasno, da se nanaša na sveta Cirila in Metoda, saj v besedilu samem nikjer nista omenjena. Razen motiva morja, ki je tokrat privzeto v njuno slavo, drugih novosti v njej ni

opaziti. Motiv misijonske gorečnosti in »križu« jo navezuje na pesemsko ciril-metodovsko tradicijo. *Najdražji zaklad* (Neubauer 1934, 152) pa niti z naslovom ne usmerja bralca v medbesedilno kontinuiteto, temveč zgolj z dvojino in mestom objave za pravkar omenjeno pesmijo: »Med dede vidvá in očete / prinesla resnice sta svete. / Zdaj hrami cerkvá / budé vrh gorá / in sredi dolin / na vaju spomin, / ki prva učila moliti Bogá sta in prav ga častiti« (5–12 v.).

Slovanski praznik (Neubauer 1934, 3) je nedvomno času ustrezno objavljena pesem, toda zakaj anonimno? Iz nekolikanj starega besedišča (»spomin prekrasen«, »Slovàn«, »ljubav«, »od solnca« itn.) je mogoče sklepati, da utegne biti iz 19. stoletja; mogoče iz časa, ko so začeli ob prazniku svetih bratov kuriti kresove. Himna spretno izklicuje njuno gorečnost, ki sta jo prenesla slovanskim narodom za krščansko vero: »Prinesla sta ogenj / v slovanske zemljé / razgrela, razvnela / duhá in srcé. / Zagledal v svetlobi / Bogá je Slovàn, / ki drugi so prej ga / kazáli zaman.« (1. k.: 7.–14. v.) Naj je praznično zvonjenje še tako mogočno, ne more prav ponazoriti pomembnosti njunega oznanjanja: »V domačem jeziku / naš ded jo slavil / Devico, ki Bog se / iz nje je rodil. / In križ se je dvigal / visok in sveták« (1. k.). To je druga pesem, ki vključuje Božjo mater v pesništvo o Cirilu in Metodu.

Domoljub (Vovk 1936, 401) objavlja *Himno sv. Cirilu in Metodu* kot »pesem zmagovito« (1. k.) v želji, naj »od Vzrhoda do zahoda« (2. k.) »vera ena le živí« (3. k.). Tri štirivrstične kitice se končujejo s pripevom: »Rod slovanski varujta / v cerkev eno združita.«

Glede na to, da ameriški Slovenci gotovo nimajo priložnosti za kresove v živo, je uredništvo njihovega glasila *Ave Maria* poiskalo pesem iz šestih štirivrstičnih kitic *Sv. Ciril in Metod* (Stanek 1937, 17), v kateri se je motiv kresa prelevil v stilem: »O vera, večna luč! / Sta brata bratom jo vkresala, / v mogočen kres se je razžgala, / postala nam nebeški ključ« (1. k.). V drugi in tretji kitici se motiv svetlobe z »ognjeno« metaforiko nadaljuje in prestopi v nadrealnost. Zadnja kitica iz nje izstopi z zelo konkretnim opisom oltarne slike s svetima bratoma v enem od ameriških svetišč, koder se zbirajo Slovenci.

V *Štempibarskem koledarju* za leto 1938⁶ je Danilo Benčina (1911) – Činčaj objavil pesnitev *Tuja beseda*. Prvi del z naslovom *Smrt sv. Metoda* se

⁶ Trst, 1937. Izdali in založili Fjok-Šču-Jajci. Ime je sestavljeno iz šaljivih študentskih vzdevkov Fjoketo, Ščuka Činčaj.

stavlja petnajst večinoma osem- vmes pa tudi desetvrstičnih kitic in se konča s tremi trivrstičnimi. V Velehradu v Svetopolkovi kraljevini je izdihnil »vzvīšeni pastir« [sveti] Metod. »V Božji bram se tujec je nastanil, / V jeziku tujem ožnanjuje; / Besedo rodno k Bogu je zābrani, / Izgnal učence je Metoda« (3. k.). toda /n/a domu Dragotina« »/s/o zābrali mladi se junaki / Videč okove, ki jih kuje / Vsem Slovenom tujec, ki z vere znaki / Mori besedo vsega roda« (4. k.). Zaobljubili so se, da se bodo temu uprli. Dragotin / Drago je prepričan, da jim bo papež dal prav: »Nam braniti ne more oče sveti / To, kar pred njim so potrdili / Sam Bog in predniki pred leti« (5. k.). Sam se odloči iti k njemu. Poslovi se od somišljenikov, tudi od brata njegovega dekleta. Skrbi ga za njo. Tedaj se mu približa kakor »prikažen bela« in se mu vrže v naročje. Strah jo je ostati samo, saj so ji enega brata ugrabili Vikingi,⁷ enega so prodali Madžarom za sužnja in mlajšemu tudi pretjijo. Ljubega prosi, naj se iz ljubezni do nje premisli in ne odide na pot. Toda on moško drži besedo in ji razloži smisel lastne odločitve. »Kot Bog da je besedam priča, / Se žarki zarje zasvetijo / In z lužo zlato napojijo / Polagoma domovje z griča« (16. k.). Avtorju je tu za zgled znamenita 49. kitica iz Prešernovega Krsta pri Savici.

Drugi del – *Na poti v Benetke* – je sestavljen iz treh šestvrstičnih in desetih štirivrstičnih kitic. Na ladji, ki jo poganjajo sužnji, Drago prepozna Vidinega brata. Komaj ta še utegne zaupati junaku, – ki ne prenese, da tudi po njem udrihajo z bičem, zato krvniku vrne udarec – svojo slutnjo in zadnjo željo: »Če kdaj se snideš z bratom mojim, / Mi vročo željo srce voli, / Da eno mašo v jeziku svojem / Za mojo dušo naj izmoli...« (9. k.), že »meč zabliska se« in tudi »Dragotina vseka« (10. k.). Hudo ranjenega ga surovo vržejo na dno ladje, Radota pa »s kletvo« »črez krov / In mrko morje se penč / V kremplje sprejme ga valov« (12. k.).

Tretji del – *V Benetkah* – je najboljšežnejši, saj vsebuje šestindvajset osemvrstičnih ali enkrat toliko štirivrstičnih kitic, če kdo takó razume obliko, ker je vsaka od njih na sredi prepolovljena. Prve tri žanrsko upesnjujejo vrvež v benečanski luki s številnimi ladjami. Tam je pristala ladja s slovanskimi kristjani, ki so naprodaj za sužnje. Mednje je zdaj uvrščen tudi Drago. »/M/ed junake, kot kipi nage / Kupec stari že prihaja« (6. k.) in

⁷ Vikingi so seveda pesniška zamenjava za Germane oz. Nemce. Zakaj se je zdelo Danilu Benčini že leta 1934 umestno zavarovati pred zgodovinskim poimenovanjem Metodovih nasprotnikov?

se odloči prav zanj. Judova hčerka je preprosila očeta, naj mu odpnejo spone. To je bila zanjo rešitev, saj ji le tako lahko reši življenje, ko čoln po nesreči zadene v ladjo in ona pade v morje. Pri tem se Drago hudo rani in omedli. Odnesejo ga na lastnikov dom. Iz hvaležnosti se mu obeta prostost.

Četrty del ima naslov *Na poti v domovino*. Šele po sedmih letih se vrača Drago na rodno Moravsko. Nič ne ve, kaj je z Vido, domovjem in rojaki. Na ladji sam trpko premišljuje, kako je papež Štefan prelomil besedo, ki jo je njegov prednik Janez dal svetima bratoma.

Petemu delu po nesreči manjka naslov, po vsebini sodeč se nanaša na vrnitev. Ob sončnem zahodu sonce obseva »/h/ram božji na griču«, v njem pa se »mlad junak« zahvaljuje, da je našel rojake žive in je njegov dom ostal cel. Trepeta le, kako je z Vido in prosi Boga za svobodno domovino. »Zdaj tiho nekdo se k njemu skloni« (7. k.): »'O hvaljen, Stvarnik tam v višini, / Da vidim spet te Dragotin, / Tolažba zadnja v bolečini, / Ki težko sam jo prebolim!« (8. k.). Brat Rado je mrtev, prav tako njegova sestra Vida. On, duhovnik se je suženjstva rešil z obljubo Vikingu, da ne bo več maševal: »Maševal v jeziku svojem, / Metoda knjige vse sežgal; / V tujem zdaj rojaku mojem / Jeziku bode nauke dal.« (11. k.) Njegovi rojaki se spet pripravljajo na boj, in prosi Draga, naj prevzame vodstvo, tokrat proti Madžarom, ki so bili pregnali Vikinge. Izroči mu »plavi trak« (18. k.), ki mu ga je za spomin pustila do smrti mu zvesta Vida. Prost vseh obvez do bližnjih se odpravi v boj. Zadnjih pet od devetnajstih različnih kitic živo spominja na Prešernov Krst pri Savici.

Šesti del – *Na bojišču* – s po dvema šestvrstičnima in dvema štirivrstičnima kiticama se delno zgleduje po Uvodu v Prešernov Krst; le da ima baladni konec. Nasprotno od Črtomira je po hudem boju, v katerem so vsi njegovi padli in so »/m/adžarske krvi okoli potok« (2. k.), smrtno ranjen tudi Drago: »Levica junaku počasi se zgane, / Se k ustom približa... / Trak plavi v njej se zasveti. – / Že legajo sence na smrti poljane / In sonce se nižu. – / Ž njim dano junaku je umreti ...« (3. k.)

Benčini prav gotovo ni šlo za obnavljanje stare slave, temveč je v zgodovinsko snov skrtil stisko slovenskih ljudi pod italijanskim fašizmom. Vzorednic med epsko zgodbo in aktualnim dogajanjem ni težko odkriti. Skrivna odločitev za upor proti tujcem je bilo tako z orožjem podkrepljeno gibanje TIGR (Trst-Istra-Gorica-Reka) (Rejec et al., 2002) kakor

duhovniki v *Zboru svečnikov sv. Pavla* (Pelikan 2002). Razočaranje nad papežem Štefanom, ki se ni držal odloka prednika Janeza v Metodovem času, je enako papežem v času fašizma, ki so bolj popuščali totalitarne- mu sistemu, namesto da bi upoštevali božje zakone.

Sv. Ciril in Metod je žensko ljubka pesem (Neubauer 1938, 244) v šestih kratkih štirivrstičnih verzih po meri in stilu ljudske pesmi in z apologeti- ko slovanstva: »Pradedje so davni / zaslišali klic, / sledili mu verno / kot čreda ovčic. // Saj bil kakor lipa / slovanska mehak, / ko materin spev je / ob žibki sladak.« (3., 4. k.). Motiv dedov je znan že iz pesmi leta 1934.

Ali je 5. julija leta 1938 *Slovenec* res objavil iz sedmih štirivrstičnih kitic sestavljeno pesem *Sv. Cirilu in Metodu* (Neubauer 1938, 3) zgolj zaradi njunega godu. Kaj pa če je že meril na nemško invazijo na Poljsko? Kako razumeti verze: »Na sever nosita svobodo in mir! / Tam narod prebiva sred širnih poljan« (3., 4. k.). Motiv morja se pojavi že v eni zgodnejših Neubauerjevih pesmi, medtem ko se motiv Marije, ki jo Poljaki zelo častijo, poimensko prvič pojavi šele tu.

Podobno kot Benčina je svoje prepričanje o vrednosti slovenskega je- zika skrnil v snov iz daljne preteklosti, prostorsko pa v neugledno sa- mostansko biblioteko njegov rojak Joža Lovrenčič (Lovrenčič 1939, 98–108): Pater in sholár Joannes sta se dan za dnem »trudila / s foliantu in fascikli, / z manuskripti, inkunabli / in z vsó šaro zaprašéno, / ki se ni je bil do- taknil, / kdo ve, koliko let nihče.« (98. k.) Še sonce se je posmehovalo njuni zagnanosti. Mar bi uživala življenje na toplem v lepi (primorski) naravi z oljkami, lovorjem, smokvami in grozdjem (98–99 k.). Sholár bi ne imel nič proti, toda skuša ustreči patru. Ta se je čudil, kako da pri prelaganju in pregledovanju »sto in sto foliantov težkih, / sto in sto sva manuskriptov« in knjig ne naletita na en sam »list« »v jeziku / ljudstva tvojega, Joannes, / ljud- stva, ki poznam ga dobro / in sem se o njem prepričal, / da je umno, da je bistro« (99. k.). Da ni »rodilo / še možá, ki bi vaš jezik / v pismo spravil in pokazal, / da v družini je jezikov / brat med brati iste cene / po lepoti svojih zvokov, / dà jih celó prekaša, / kar ubó mi pravi moje, / ko poslušam ljudstvo todi.« (100. k.) Njegovo izobraženost potrjuje uporaba latinščine in zvedavost o prete- klosti okolja, v katerem prebiva.

Sholárju je godilo patrovo vnemanje »za slovensko govorico« in odtlej je še bolj skrbno listal, »da bi našel vsaj sledove / keje domačega písánja« (101 k.). Končno mu je prišla pod roke »knjiga zaželená – / *Chronicon arcis locique* /

a temporibus antiquis / usque ad aetatem nostram.« (101 k.) Zamaknil se je vanjo, bral o argonavtih, Jazonu in zlatem runu, Emoni in Devinu, Evganajih, Ilirih, Galih, Rimskih legijah, Akvileji, Cezarju, kako »*Augustus / in Tiberius in Drusus / širili so tod imperij, / ko je v daljnem Betlehemu / Kralj rodil je nad vse se kralje, / ki po smrti je na križu / svet premagal in zavladal / tudi srcem je ob Soči ...*« (102–103 k.), bral o Langobardih in Slovencih za njimi (103–104 k.), o devinskem gradu »*na mogočni sivi skalni, / da deželi bil bi v brambo*« (104. k.), o njegovih pobožnih grofih, cerkvi sv. Janeza Krstnika in samostanu in božji poti v Štivan. Največ da je bilo Slovencev, ki so imeli navado poljubljeni »*Markov sveti evangelij*« in se vpisovati v njegovo evangeljsko knjigo. »*So bili med njimi knezi, / za primer naj tu navedem / Svetopolka iz Morave / in še Borisa, ki prišel / k nam je iz bolgarske zemlje. / S knezi velmožje bili so in bile družine z njimi: / Bojan, [...] / Žitomir in dolga vrsta / drugih še, ki na platnicah / in na robu svete knjige / danes še lahko poiščoš / njih imena ...*« (104–105 k.)

Na patrovo željo sholár Joannes bere naprej

*In se je še to zgodilo,
da prišla sta v onih časih
in v Devinu se mudila
sveta brata iz Soluna,
ki ju Rastislav Moravski
iz Bizanca je priprosil,
da v državi bi njegovi
med Sloveni nauk Kristov
širila in utrjevala
v govoric le domači.
V Rim je takerat pot vodila
Konstantina in Metoda
sta s seboj imela učence,
petdeset vseh po številu,
in s seboj sta še imela
evangelije in liste
in obredne svete knjige,
ki sta jih lepó prevedla
prva na slovenski jezik,*

*ko je Konstantin izumil
znake za slovensko pismo...
Tu v Štivanu Konstantin je,
kakor gre še zdaj beseda,
mašo bral iz knjig slovenskih.
In potem izvedeli smo,
čez dve leti je biló to:
papež Hadrijan potrdil
je slovenske svete knjige
in najvišjo čast dovolil
je slovenskemu jeziku –
v njem so smeli mašo brati
na Moravskem in Panonskem,
kjer postal je škof in nadškof
in apostol bil Slovenov
sam Metod, ko brat je v Rimu
si izvolil bil meništvo
et accepto nomine Cyrilli
Alexandriensis obiit... (105–106 k.).*

Pater je strmel in navdušeno ugotavljal, da je potemtakem slovenski / slovanski »jezik najstarejši, / kar nam jih je danes znanih / in prišli so v svete knjige. / Le pomisli, šest sto let je / že minilo, kar vaš jezik / sveta brata sta pisala / in vam prve knjige dala! / O, kakó bi rad jih videl, / če že ne typis impressis / tamen saltem manu scriptos!« (106–107 k.). Še naprej sta brala o križarskih vojnah itn. (108 k.), toda Kronika se je hitro končala, »in sholárju je in patru / žal biló, da skrbni pisec / je peró odložil spretno / in da dolge vrste listov, / ki ostali so še v knjigi, / ni poslej nihče popisak« (108).

Liberalno Jutro je objavilo pesem *V spomin solunskih bratov* (Koritnik 1940, 3). V sklenjenem besedilu je odlomek, ki pojasnjuje, zakaj »sta s v e t a nam na večni dnik«:

*Zato, ker sta ljubila, ne meneč se zase,
Slovenski rod, za prid njegov trpela,
dajala dober zgled za večne čase,
ko k Luči in Pravici sta blepela,*

*ker tlačeno branila sta resnico
pred licemerstvom, silo in krivico,
ker dvigala sta prapor dela in vesti,
zato sta s v e t a nam na večne dni (20–27 v.).*

12. Peto desetletje 20. stoletja

Sonet *Na grobu sv. Cirila* (Sardenko 1941, 44) iz pesniške zbirke *Roma* je ena najbolj kultiviranih in dodelanih pesmi v pričujočem opusu:

*Ciril je sebe kakor dar Slovanov
Izročil v tibo sveto last Rimljanov:
srce mu v srcu svete Cerkve spava.*

*Metod je šel iz Rima; z njim edina
Izgube bratske šla je bolečina.
Za vse Gospodu bodi čast in slava! (1. 2. k.)*

Izjavni subjekt se zamisli ob razdalji med grobovoma dveh nekdanj ljubecih se bratov. Prikaže jo s pesniškima primerama morskih obrežij in najlepšega ter najbolj otožnega meseca v letu. Nov je tu motiv družbene diferenciacije: oba zaradi njunih zaslug proslavljajo od gradu do najbolj uborne kočice.

Iz časa II. svetovne vojne je zaenkrat znana ena sama zadevna kitica – »da ena bo misel / družila ves rod, / kot sta nas učila / Ciril in Metod.« (Kocelj 1942, 1.) – ki končuje članek *Ciril-Metodova ideja* pri južnih Slovanih v časopisu *Pobratim*, ki ga je izdajala jugoslovanskemu kralju podložna vojaška formacija. Značilno, da se je avtor skrnil pod ime panonskega kneza Koclja iz Metodovih časov. Podobno se je prostorsko utrnila misel nanj odličnemu slovenskemu pesniku z naslovom pesmi *Na Blatnem jezeru* (Gradnik 1944, 15). Ta melanholično in ironično tematizira,

kako slovenski rod nazaduje tako po zemljiški posesti kot po socialnih razmerah: »*Kakó drobila si se vsa ko kruh, / slovenske zemlje rahlomebka plast! [...] Imeli gore smo in jezer prod / in smo jim dali vsem imena prva; / zdaj nam ostala je le zemlje mrva / in smo vratarjev, slug in dekel rod.*«

Po II. svetovni vojni je slovenski begunec v Rimu napisal pesniško krščansko veroizpoved »*v Boga Psalmistov*« in Sina, »*kakor ga potrjujejo Pisma sveta / Evangelistov*«, apostoli in številni drugi:

sveti Avguštin, ki Ga našel je v grehu in kesanju,
sveti Tomaž, ki Ga dognal je v premišljevanju,
sveti Frančišek, ki Ga objel je v Ljubezni z objemom trpečim,
sveti Ignacij, ki Ga je branil s knjigo in mečem žarečim,
sveta Ciril in Metod, ki sta Ga prva oznanjala v našem jeziku (Debeljak 1949: 93).

13. Šesto desetletje 20. stoletja

Dobre deset let pozneje so v stanovskem glasilu Cirilmetodijskega društva izšle štiri pesmi iz cikla *Naša Blagovestnika*. Prva ima naslov *Uslíšana prošnja* (Sekovanič 1953, 347–348). Pesem je s 5-vrstičnimi kiticami in različno dolgimi vrsticami oblikovno moderna. Negotove razmere niso zgodovinsko opredeljene, metaforizirajo jih pojavi iz narave, kot so »*tež-ki oblaki*«, »*sikajoče strele groze...*« in lahko merijo na sodobnost. Motiv brezen je res lahko zgolj naključen, lahko pa zelo zavestno vpleten v besedilo:⁸ »*V temo gre naš korak: / brezna se nam pod nogami režijo.*« (3. k.) Lirski osebek prosi za »*sončnega moža, / da v temo nam luči božje da!*« (3. k.) V ozadju prošnje je svetoписemski odlomek o Samarijanki in živi vodi (Jn 4,7-15). Zgodovinsko gledano, je resničen in posrečen odgovor: »*/K/je je živa voda. / Dobili smo Cirila in Metoda!*« (5. k.)

Himnična pesem *Sveta brata* (Sekovanič 1953: 348) je posvečena njunemu godu. Tokrat niso različno dolge le vrstice, ampak tudi osem kitic. Lirski osebek njune zasluge omejuje izrecno na »*slovensko besedo*« (3. k.), teološko in antropološko pa jima dá najvišje priznanje doslej: »*O blažena apostola! / Dala sta nam življenje – / (brez vere ni življenja).*« (4. k.). Njegova utemeljitev za takšno oceno je izjemna: »*V božjem Srcu sta nas rodila. / V božji krvi sta nas umila!*« (5. k.). Prvič se v tem kontekstu pojavi slovensko poudarjeno Marija: »*In Mater Marijo sta nam dala, / Njo, ki je naših src*

⁸ Če to drži, je bil avtor zelo pogumen, še toliko bolj glede na mesto objave. Ali pa je upal, da bo s tem kolikor toliko zavarovan?!

Kraljica, / Njo, ki je vernih Slovencev Vodnica.« (5. k.) Zahvalo na koncu spremlja – glede na tedanje okoliščine – pretresljiva prošnja, da bi »v naših dneh« (6. k.) njuno delo znova oživel.

Naslov *Vladiki Cirilu – sejavcu* (Sekovanič 1953, 348–349) meri na svetopisemskega sejalca (Mt 13,1-9), vendar v globoki zavesti ničevosti (1 Kor 3,7): »*Gospod – nič nisem jaz, / ki sejem – / vse si Ti, / ki daješ rast*« (3. k.). Ob tej pesmi kakor tudi sicer ob ciklu se poraja vprašanje, ali je njen avtor imenovan s pravim imenom ali je psevdonim za kakšno bolj zveneče pesniško ime, morda iz kroga katoliškega ekspresionizma. Brezsnovna metaforika in pozlata spominjata na Antona Vodnika:

Sejal je...

Kot bi sipala bakla

iskre preko nočnih poljan –

zlato zrnje mu je iz rok polzelo

in gorelo

v sončni dan... (1. k.)

In je sejal,

da so mu kaplje srebrne

zagorelo čelo oblike (2. k.)

Tudi figura ponavljanja ni mehanična, temveč prepleta celotno pesem iz šestvrstičnih razgibanih kitic kakor zelenje »*polje Slovenov v sveži pomladi*« (6. k):

Sejal je... (1. k.)

In je sejal, (2. k.)

In je sejal (3. k.)

In je sejal in sejal – (5. k.)

In ko je setev končal (6. k.)

»*je šel v večni Rim / in je tam mirno zaspal*« (6.) Zaspal pa je tudi njegov brat. *Metod ni umrl!* (Sekovanič 1953, 349–350). Čeprav to sporočajo »/g/ ož-dovik in »vetrovik«. Metod je tu prvič počaščen kot »oček« (1. k.), »maš oček« (9. k.= 29. v.). Cvetje tu prvi hip deluje motivno, v resnici pa gre za razsnovljeno metaforiko: »*Naš veliki apostol / še vedno za Kristusom hodi / preko slovenskih gora / za rožami, ki vzkliske so / iz božjega srca ...*« (5. k.) Otožnost, ki praviloma preveva ciril-metodijsko motiviko, tokrat preveva vedro razpoloženje. »*Kristus*« je »*dabnil vanj mladosti večne pečat*« (6. k.). »*In srce mu je veselo*« (8. k.):

'Ali se vam nisem dal vsega?

Ali vam nisem prinesel evangelija? /

Ali niste pili iz keliba /

božje Modrosti?« (10. k.)

Metod se je nasmehnil

In šel mimo nas

Kot senca tibe skrivnosti... (11. k.)

---

14. Sedmo desetletje 20. stoletja

Leta 1963 je preteklo 1100 let od prihoda svetih bratov na slovansko ozemlje. Zato se je vsaj glasilo *Kraljestvo božje* čutilo dolžno objaviti hvalnico (Beličič 1963, 32) njima v spomin. V sicer standardni obliki štirih štirivrstičnih kitic in besedni zvezi »vere luč« se množinski lirski osebek veseli tako častitljive obletnice. Novost pa je »pogum«, ki ga pri tem poudarja. Za (slovensko) besedo iznajde enkratno metaforo: »In dala sta nam zlati ključ: / Besedo – za vse brate vez, / A zoper tuje roke jez.« (4. k.)

Že na naslednji strani iste revije je bratoma *Sv. Cirilu in Metodu* (Markuža 1963, 33) posvečena lirična impresija z metaforiko iz narave.

Slovanska apostola (Janežič 1963, 34–36) je »zborna recitacija« za zbor fantov in deklet v slovenskih narodnih nošah. Besedilo je na videz preprosto in učinkuje predvsem s ponavljanjem posameznih besednih zvez, kar v tem primeru ni toliko estetsko kot pedagoško načelo: da bi temeljne zasluge svetih bratov prišle mladim čim bolj do živega. Pozornosti vredno je, da je poleg Velike Moravske tu omenjena tudi »širna Panonija« (14. v.), ki se v obravnavani motiviki na splošno spregleduje. Glede na okolje Slovencev v zamejstvu, v katerih je bila pesnitev izvajana, je še kako pomemben in tehten poudarek o enakopravnosti narodnosti in jezikov: »Vsi smo enaki pred Bogom, / sta srčno učila« (24–25 v.) »In jezik vseh ljudstev / je kakor kelih za sveto daritev.« / Svet kelih za sveto daritev. / Jezik vseh ljudstev je svet« (27–29). Je pa to prvo besedilo, ki se ne ozira samo v preteklost, temveč tudi v daljno prihodnost: »Za novih tisoč sto let / nam bodita rešnja pot, / sveti Ciril in Metod.« (80–82 v.)

15. Deveto desetletje 20. stoletja

Leta 1985 je preteklo 1100 let od smrti svetega Metoda. Verjetno zato sta bili že v 1. številki *Mladike* objavljeni dve pesmi. *Sveti Metod* (Miklavec 1985, 63) je dokaj priložnostno besedilo, vendar je po dveh desetletjih le obudilo spomin nanj, ki je »učil ljubezen do Boga, / do naroda in vseh ljudi.« (3. k.). V celotni pesmi je predmet nagovora, šele pred koncem se po zaslugi primere lirski osebek spretno predstavi v prvi osebi množine: »Ljubili bomo jezik svoj, / krščansko vero, kakor ti« (4. k.). Sonet *Hvala, sveti Metod* (Miklavec 1985, 67) je oblikovno neoporečen, vsebinsko pa ne presega večine besedil te vrste.

Sklep

Zadnja pesem iz ciril-metodijskega opusa *Svetima Cirilu in Metodu, po golobji pošti* (Kos 1998: 179) je bila objavljena v Argentini. Napisal jo je slovenski misijonar, ki se je podal še veliko dlje, kakor sta to storila njegova prednika. Lirski osebek se vanju ozira z zadoščenjem, da »*svobodni živimo v slovenski državi – / povejta, če ni to Ljubezni povest!*« (1. k.). Nanaša se na sedanje slovenske razmere: teži ga vprašanje slovenske razdeljenosti:

Nasproti sovražniku skupaj stojimo.

Nasproti preteklosti naši – pa ne.

Kot da se celotne resnice bojimo...

In vendar se – zánjo do smrti borimo,

za to, kar v resnici Slovenija – je! (2. k.)

Po japonsko obzirno – »*v zabvali je prošnja in v prošnji je up!*« – (3. k.) se jima priporoča za Svetega Duha, da bi se stare zamere poravnale.

In smo na izhodišču. Zavest slovanske verske in jezikovne in narodne razdeljenosti je bil zelo očiten na začetku tega opusa, potem je zbledel. Zdaj pa, kot da se je strnila in zbila zgolj na slovenska tla.

Pripis

1. Rokopisi

Kršovščak (Mala Nedelja, avgust 1995) je besedilo neznanega avtorja, ki se ozira na folklorno pripoved, da je ime vasi nastalo ob spominu na sveta brata, ki da sta tam krščevala, zato je posebno cenjena voda »*/i/ z vira Kršovščak*« (9. k.): »*Kot pravi izročilo / Z davnine tu rodov, / Naj brata iz Soluna / Delila sveti krst.*« (2. k.) Izjavni osebek želi, da se to sporočilo predaja naprej: »*Z devetega stoletja / Kristjani tu žive. / Spomin, zabvala bodi / Metodu svetemu.*«

2. Uglasbitve

Nekaj pesmi o svetih bratih Cirilu in Metodu je bilo uglasbenih. Eno od besedil *O sveta brata slavljena* zanje je napisal Gregorij Pečjak.⁹ Enako besedilo, ki mu je dodana še ena kitica,¹⁰ je zapisal Herman Jerkič iz

⁹ Letnica ni znana. Pesem mi je poslal 6. 5. 1994 Florijan Božnar, župnik na Vrhniki. Hrani se v osebni arhivu.

¹⁰ Del svetlih vama plačal ni / minljivi svet, / junakom dobrot deli / samo Bog vojnih čet. / Dodeli jima, o Gospod, / naj ljubi te slovenski rod.

Dobravelj na Vipavskem (Cesta, 5. 6. 1994). *Opevajmo junaka dva* je pesem iz štirih štirivrstičnih kitic, pridobljena kdove kdaj brez vsakršnih podatkov. Le dejstvo, da je zapisana na notnem črtovju, dokazuje njeno funkcijo. Vsekakor je mednarodno, vendar še predkonceilsko zasnovana; njena tretja kitica se glasi: »*Bolgar in Čeh in Moravan / nebeške luči vživa dan, / in v Petra Cerkev radostne / bite neštete množice.*«

Ob obletnici, ko je Janez Pavel II. proglasil sveta brata za zavetnika Evrope, je bilo uglasbeno besedilo *Sveti Ciril in Metod* iz dveh petvrstičnih kitic.¹¹ Zaenkrat ni znano, kdo ima zasluge za njeno besedilo in uglasbitev. Najbrž se prav tako poje pesem *Sv. Ciril in Metod*, ki jo je v treh štirivrstičnih kiticah zapisal v letih 1938–1939 Franc Žižek–Hrašenski.¹²

Odnosnice – Objave (po kronologiji) II

30. Andrejevič, Matvej. 1901. Pesem med obednjo na čast svetemu Kirilu in Metodu. *Zgodnja Danica* LIV: list 38, 297–298.
31. Neubauer, Franjo. 1901. Vihar. *Mir* 20: št. 27, 105.
32. –I– . Vigilija sv. Cirila in Metoda. *Zgodnja Danica* LIV: list 27, 209.
33. Cirilov [= Pregelj, Ivan]. 1903. *Danica* I (LVI): list 25, 193.
34. Miroselski [= Alojzij Merhar]. 1904. 5.VII. Slovanskima blagovestnikoma 1904. *Danica* II (LVII): list 26, 200.
35. Ciriljev [= ?]. Sveta brata Ciril in Metod na Slovenskem. *Naš dom* X: št. 13, 191–192.
36. Brojan [= Berlec, Evstahij]. 1910. Slava Cirilu in Metodu! *Naš dom* X: št. 13, 195.
37. Starogorski [= ?]. 1910. Ciril – Metodov kres. *Naš dom* X: št. 13, 195.
38. Berlec, Evstahij. 1918. Občutje na praznik sv. Cirila in Metodija. *Cvetje* [z vertov sv. Frančiška] 35. št. 7/8, str.185.
39. Berlec, Evstahij. 1919. Apostola Slovanov. *Cvetje* [z vertov sv. Frančiška] 36, št. 7, 113.
40. Gregorčič, Simon. 1925. O sv. Cirila in Metoda godu. *Koledar Goriške Matice*. Gorica: Goriška Matica.

¹¹ Iz Škofje Loke jo je kapucin Rafael Jenko 25. maja 1981 poslal Jožici Pizzoni in po njeni zaslugi je prišla v tukajšnjo evidenco.

¹² – . Račenski Vrh, št. 42. p. Radenci. Prepisal jo je Jože Harnik, Maribor 2001–2002, št. 31 in uvrstil v *Zbirko koledniških in drugih pesmi*.

41. Pogačnik, Jože. 1927. Naš duhonosec. *Kraljestvo božje. Glasilo sv. Cirila in Metoda v Ljubljani in Bratovščine sv. Cirila in Metoda v Mariboru* IV: št. 1, 9–10.
42. Silvin Sardenko [= Alojzij Merhar]. 1927. Cirilova slovesna molitev. *Kraljestvo božje. Glasilo sv. Cirila in Metoda v Ljubljani in Bratovščine sv. Cirila in Metoda v Mariboru* IV: št. 1, 30.
43. Neubauer, Franjo. 1934. Slovanski praznik. *Slovenec* 62: št. 149, 3.
44. Neubauer, Franjo. 1934. Slovanska apostola. *Bogoljub* XXXII: št. 7, 152.
45. Neubauer, Franjo. 1934. Najdražji zaklad. *Bogoljub* XXXII: št. 7, 152.
46. – [= Vovk, Joža]. 1936. Himna sv. Cirilu in Metodu. *Domoljub* 49, št. 27, 401.
47. Čin Čaj [= Benčina, Danilo]. 1937. Tuja beseda: I. Smrt sv. Metoda; II. Na poti v Benetke; III. Benetke; IV. Na poti v domovino; V. [Vrnitev]; VI. Na bojišču. *Štem-pibarski koledar za leto 1938*. Trst.
48. Stanek, Leopold. 1937. Sv. Ciril in Metod. *Ave Maria* 29: št. 7, 17.
49. Neubauer, Franjo. 1938. Sv. Ciril in Metod. *Vigred* XVI: 244.
50. Neubauer, Franjo. 1938. Sv. Cirilu in Metodu. *Slovenec* 66: št. 151, 3.
51. Lovrenčič, Joža. 1939. *Šolar iz Trente, ep iz XVI. Stoletja*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna.
52. Koritnik, Griša. 1940. V spomin solunskih bratov. *Jutro* 21, št. 154; 3.
53. Sardenko, Silvin [= Alojzij Merhar]. 1941. Na grobu sv. Cirila. *Roma*. Ljubljana: samozaložba: 44.
54. Kocelj. 1942. Ciril Metodova ideja. *Pobratim* II: št. 13, 1. [Arhiv Slovenije, referat II, F 20/I].
55. Gradnik, Alojz. 1944. Zadnje straže / Na Blatnem jezeru, »Bazovica« 4, št. 106, 9. 4. [19]44, 15.
56. Debeljak, Tine. 1949. *Črna maša*. Buenos Aires: Založba Svobodne Slovenije.
57. Franc, Sekovanič. 1953. Iz cikla »Naša blagovestnika«: Uslišana prošnja; Sveta brata; Vladiki Cirilu – sejavcu; Metod ni umrl! *Organizacijski vestnik Cirilmetodijskega društva Ljudske republike Slovenije* IV: št. 8–12, 347–350.
58. Beličič, Vinko. 1963. Beseda ~ Bratska vez. *Kraljestvo božje*. Ob 1100-letnici prihoda sv. Cirila in Metoda med Slovane. Rim-Trst, 32.
59. Markuža, Aleksej. 1963. Sv. Cirilu in Metodu. *Kraljestvo božje* XXI. Ob 1100-letnici prihoda sv. Cirila in Metoda med Slovane. Rim-Trst, 33.
60. Janežič, Stanko. 1963. Slovanska apostola. *Kraljestvo božje*. Ob 1100-letnici prihoda sv. Cirila in Metoda med Slovane. Rim-Trst, 34–36.
61. Miklavec, Albert. 1985. Sveti Metod. *Mladika* XXIX: št. 5/6, 63.

62. Miklavec, Albert. 1985. Hvala, sveti Metod. *Mladika* XXIX: št. 5/6, 67.
63. Aškerc, Anton. 1991. Za praznik sv. Cirila in Metoda. *Zbrano delo* VI. Ljubljana: DZS, 44.
64. Aškerc, Anton. 1991. Sv. Ciril in Metod, *Zbrano delo* VI. Ljubljana: DZS, 7–9.
65. Kos, Vladimir Kos. 1998. Svetima Cirilu in Metodu, po golobji pošti. *Meddobje / Entresiglo* XXXII, št. 3–4, Buenos Aires: Slovenska kulturna akcija, Argentina: 179.
66. Pernat, Janez. 2007. Ciril in Metod. *Ko Bistrice jez je šumel*. Izbrala, uredila in sprejeto besedo napisala Marija Makarovič: Mohorjeva založba.

Rokopisi

67. – . Sv. Ciril in Metod. Zbirka koledniških in drugih pesmi. Zapisano v letih 1938–1939. Zapisal Franc Žižek. Hrašenski – Rački Vrh, št. 42. p. Radenci. Prepisal Jože Harnik, Maribor 2001–2002.
68. – . Kršovščak. Mala nedelja, avgust 1995.

Uglasbena besedila

69. Pečjak, Gregorij. O sveta brata slavljena. Uglasbil Anton Foerster. Poslal Florijan Božnar, Vrhnika 6. 5. 1994.
70. Silvin Sardenko [= Alojzij Merhar]. 1927/28. Ciril-Metodov mladi rod. /Nova budnica v spomin 1100 letnice rojstva sv. Cirila. *Vrtec* 58: 7.
71. – . Sveti Ciril in Metod. Cesta, 5. 6. 1994. Zapisal Herman Jerkič, Dobravlje na Vipavskem. [Varianta št. 59 + ena kitica več.]
72. – . Opevajmo junaka dva. Uglasbil Jurkovič.
73. – . Sveti Ciril in Metod. Ob obletnici proglasitve za zaščitnika Evrope / Pp. Janez Pavel II. Za moški zbor priredil Franc Potočnik. Škofja Loka, 25. V. 1981. Jožici Pizzoni poslal p. Rafael Jenko.

Druge reference

- Pelikan, Egon.** 2002. *Tajno delovanje primorske dubovščine pod fašizmom*. Ljubljana: Nova revija.
- Rejec, Albert, Tone Černač in Jože Vadnjal.** 1995. *Pričevanja o Tigru*. Ljubljana: Slovenska matica.

